

AVATAIR

№ 2—1939

**PAIDE GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI
JA KAUBANDUSKESKKOOLI ÕPILASAJAKIRI**

AJATAAR

PAIDE GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI
JA KAUBANDUSKESKKOOLI ÕPILASAJAKIRI

TOIMETAND MIHKEL ROOSAARE

Nr. 2 | 5507015. detsembril 1939. a.

VIII aastakäik

Sisu: Helve Roosileht (II g.) — Iseseisev Eesti ja noored. Juta Annus (IV pg.) — Sügis. Tullio Ilomets (II g.) — Juhan Liivi luuletuse „Nõmm“ analüüs ja hinnang. Juta Annus (IV pg.) — Hommik. Helene Vainula (IV pg.) — Ema ke. Helene Vainula (IV pg.) — Öhtu maal. Ilmar Jürgen (IV pg.) — Ideaalne õpilane. Aime Luht (III g.) — Matkamuljeid Rootsist. Helene Vainula (IV pg.) — Hää söber. Ilmar Parmas (I g.) — Matk Vilsandi. Ilona Vares (III kl.) — Küla argi- ja pühapäeval. Ahto Talvi (III pg.) — Öngitsemas. Ringvaade. Mõistatusi.

HELVE ROOSILEHT

Iseseisev Eesti ja noored

Üks inimsoo kui ka looma- ja taimeriigi õilsamaid ürginstinkte on tahe olla vaba, olla iseseisev. Keldri vangistavas pimeduses idanend kahvatud taimeväädid roomavad kobavalt põrandal seni, kuni nende vabaduspäikeses kasvand mugulal jätkub kogutud toitaineid. Puuris sündind ja üles kasvand lõvil puudub ürgmetsa vabaduses elutseva kaaslaste majesteetlik kõnnak ja kehahoid, ta alistas suurema vastupanuta taltsutaja piitsale, sooritades väsind ilmega ettenäidatud trikke.

Tuli põleb vaid niikaua, kuni jätkub küteainet. Säde võib küll veel hõõguda sooja tuha all, kuid ta on paratamatult määratud kustumisele, kui ei tule värsket tuult ega uut toitu. Nõnda võib hääbuda ja lõplikult kaduda rahvaste kui ka üksikindiviidi juures palju looduse poolt antud instinkte ja võimeid, kui neid ei toideta ega õhutada.

Ajaloo tuultekeeris puhus rahva sügavas hingepõhjas hõõguva vabadussädeme leegitsema ja saades uut toitu rahva ühistundest ja paljude aastate jooksul kogutud kultuuri- ja vaimuvara salvedest, muutus leek loitvaks, kõikvõimsaks iseseisvust rajavaks tuleks. Selle tule säilitamise kohustus on noorsoo suurimaid kohustusi.

Ainult teadlik olles vabaduse kohustusist, tehes vaid ilusaid sõnu, ei säilitata iseseisvust. Tuleb osa võtta aktiivsest tegevusest organi-

satsioones, kaitseväes, kus jagatakse kava-kindlaid teadmisi ja oskusi võitlemiseks ründava vaenlase vastu, kus arendatakse rahvustunnet ja rahvuslikku iseteadvust.

Töö organisatsioonides oleks pidurdatud ja kaitseväes oleks raske luua isamaalist vaimu, kui kasvatus kodudes mainitud suunas on loid või toimub koguni vastupidises õhkkonnas. Sellepärast on lapsepõlvkodu koht, kus pannakse isamaaliste tunnete ja vabaduspüüete nurgakivi, kus valmistatakse kive vabadushoone ehitamiseks.

Lahedad elamistingimused mõjuvad pika peale suigutavalt. Inimene muutub passiivseks ühissettevõtete vastu, hakates taotlema isiklikke mugavusi, mis oleksid iseseisvuse sära tumestavaks laiguks, mida saab kui mitte täielikult kaotada, siis vähemalt pidurdada hästikorraldatud propaganda läbi. Ent kihundaja peab olema laitmatu käitumiselt, et võita usaldust. Muidu ilmneksid propagandale vastupidised nähtused.

Vabadust ja iseseisvust ohustavate tegurite hulk on tänapäeval suur ja mõned neist on koguni ümbritsetud süütuse oreoolist. Kui tahetakse olla kõigist neist ohtudest teadlik, peame haarama kätte tugeva relva — hariduse. Hariduseta rahvamass alistub pimesi igasuguguseile mõjutustele, tal puudub selgroog, iseseisev mõtlemine. Haridus annab meile võtme vaenlase intriigide mõistmiseks.

Haridus kasvatab tahtejõudu ja aitab kujundada isiku iseloomu, milleta ollakse pehmeks saviks tumedate tegurite kätes. Iseloomukindlus on isiku üks õilsamaid omadusi. Sellele peab seltsima puhas meelsus, milleta pole mõeldav rahva ühistunne.

Kõhklejad võivad nakatada oma ümbrust ükskõiksuse taudiga. Tuleb hoiduda pessimismist. Harilikult on noored rõhuvas enamus optimistid ja seda optimistlikku vaimu tuleb säilitada ka raskemais olukorras. Optimism on relv noorele kui ka vanale, mis aitab meid üle kriisiaegadest.

Tänapäeva elunõudeist tingituna on kutsealade valdkond väga mitmekesine ja kultuuri levikuga tuleb uusi üha juure. On vähe, kui oma kutseala tuntakse ja ülesandeid rahuldavalt sooritatakse. Peab oskama seda täiendada parima saavutamiseks. Elu ei salli surnud punkte, ei ole täiuslikkust, kus ei saaks leida uusi edasiarendamise võimalusi, mis oleksid kasutatavad ja tulutoovad meie majandusel.

Ülaltoodust näeme, kui võrd mitmekesist tööd tuleb igal üksikul ühiskonnaliikmel isiku väljakujundamiseks teha, kui tahetakse olla vajaliseks osaks riigielu mehhanismis ja kaasa aidata iseseisvuse säilitamisele.

Kõige selle juures ei tohi siiski unustada oma enda mina eest hoolitsemist. Masina mehhanism sallib ainult terveid osi, mõranend ja murdunud liigendid vahetatakse uutega. Haiglased ja kidurad ühiskonnaliikmed on kultuurelu arengut pidurdavaks ohuks. Inimese kalleim aare on tervis. Kord häiritud elundite tegevuse taas roopasse viimine on vaerarikas töö. Haiguseist hoiduda on alati kergem kui haigusi ravida. Ent noor olla, tundes tiibades lendamiseks küllaldaselt jõudu, unustatakse nii mõndaigi. Täna juuakse klaasitäis alkoholi maitsmiseks, homme juba tujutõstmiseks — ja ei panda täheleegi, kuidas see viimaks on saanud igapäevaseks „tarbe-

aineks“. Poisike tahab olla täismees ja teeb salaja toanurga või õlekuhja taga oma esimesi suitsetamiskatseid, mõtlemata, millised võivad olla tagajärjed. Ollakse sageli arvamisel, et karskus on vanade ja pödurate huviala ja ei tule meelegi, et tee võib kunagi viia suuna näitaja juure pealkirjaga: „Haiguste ja hädade maa“. Tuldud teed aga tagasi pöörduda pole enam kerge.

Moodsa ajastu taevas särab sporditäht. See maagiline võlur, peas loorberipärg, kutsub noori. Kehalt on ta kui Apollo, igast ta liigutusest hoovab tervist ja jõudu. Tänapäeva noorsugu pole spordita üldse mõeldav. Sport ja karskus on rahvaste elujõu ja tervise allikaiks. Ent nagu igal heal ajal on omad pahed, on need ka spordil. On küsitav, kas on kasulik olnud võidujooks noormehele, kes kokkuvarisenult lamab lõpp-punktis? Või palju on tervislikust vaatenurgast võitnud noormees, kes purustatud nina- või lõualuuga lamab poksivõistluse poodiumil?

Kohustuste täitmise organisatsioones kui ka laiemais seltskonnaringes ei tohiks mõjutada ega panna unustama kohustusi koduses ringis. Kodu on kolle, mille soojendava tule paistel perekonna üksmeelses hubases õhkkonnas noortes istutatud vaim leiab võrsmiseks ja arenemiseks soodsaimat pinda. Sellepärast on koduste kohustuste täitmine esimeses järjekorras ja sellest sõltuvad kõik ülesanded väljaspool.

Kui vanem põlv nii paljudel kõnekoosolekuil kriipsutab alla kasvavate noorte tähtsust, pannes neile suuri lootusi, siis peab see vanemate lugupidamine äratama noortes uhkustunnet ja lugupidamist oma võimete vastu ja tahet näidata, et ollakse valmis küpselt mõtlevainana astuma välja juhul, kui isamaa kutsub.

JUTA ANNUS

Sügis

*Valgesse kõik mähit uttu,
lehed kolletavad puul,
majanurga ümber juttu
kaebekeelset räägib tuul.*

*Tühjaks pesa jäänd all räästa,
pesitses kus pääsupaar,
möödunud kauneim aeg on aastas,
hüljanud meid Suvetar.*

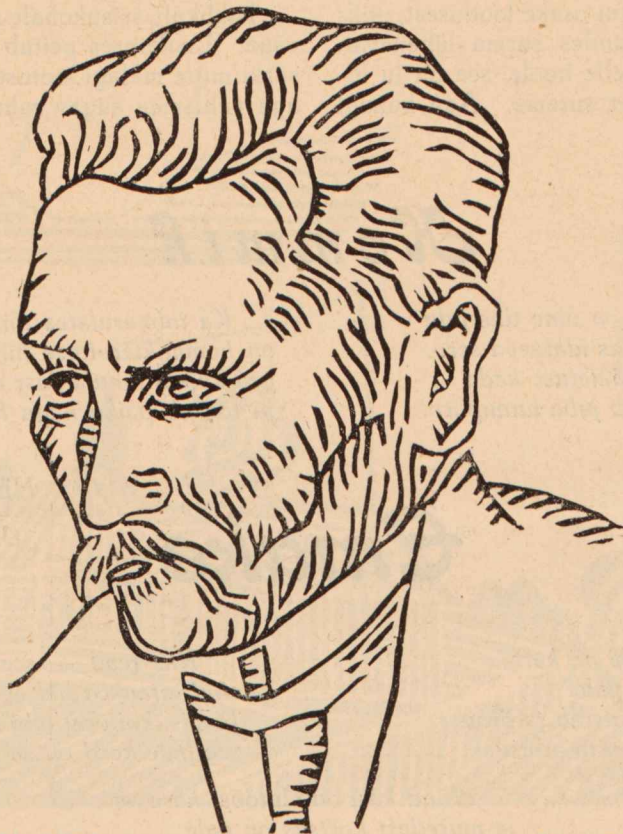
*Hall on taevas, pilverünkad
pisaraid on valamas,
kaugel uttu mähit künkad,
traatides tuul vingumas.*

Juhan Liivi luuletuse „Nõmm” analüüs ja hinnang

Juhan Liivi luuletus „Nõmm” kuulub tema looduslaulude hulka. See on loodud 1903. aastal ja on üks tema meeleolukamaist luuletustest. Luuletuse teemaks on nõmm, sügisene nõmm oma värvide ilus ja rahus. Aine on reaaleluline, on võetud sügisest loodusest.

lust. Taevas on pilvine ning see omakorda suurendab veel maastiku värvide ühetoonilisust ning üksluisust. Vaheldust sellele toob jõudmine metsa ääre, kust algab nõmmetee.

Teine salm on hoopis vastand esimesele. Esimese salmi värvide üksluisusele tuuakse

Aksel Pärkma

Juhan Liiv

Motiivist on märkida igava liiva ja tühja välja, pilvise taeva, nõmmetee, üksiku metsatee, helerohelise pedaka, kuld kollase kase ja männi rohelisuse motiiv (männi roheline samet).

Juhan Liiv manab meile temale omase võtte abil meeleoluka pildi sügisest nõmmest silmade ette. Ta ei kuhja kirjeldusi ega mõtteid üksteise otsa, vaid toob neist esile ainult olulised ja tähtsaimad, selles peitubki see, et ta saavutab väheste sõnadega seda, mida mõnikord ei saavutatagi, olgu kirjeldusi ja motiive kuipalju tahes.

Esimeses salmis, esimese kahe värsiga maalib ta pildi igavast liivasest ja tühjast põl-

siin kontrastiks sügisese nõmme värvide ilu, puhtus ja harmoonia. Võiks arvata, et meeleolu muutub rõõmsamaks, kuid ei. Teatava nukra värvingu toob sellesse üksik metsatee. Värvid on küll ilusad ja harmooniliselt kokkusulavad, aga see on surnud ilu, sääl puudub elu ja hoog, mis on kevadisel ja suvisel nõmmel. Üksikus metsatees nagu keskendub teataval määral see mahajäetus ja üksindus, mis valitseb värviderohkel nõmmel. Kolmandas salmis korratakse veel sügisese nõmme värvide harmooniat ja puhtust, aga see on, nagu öeldud, juba surnud ilu. Nõmm on andnud end oma ilus ja puhtuses kõrgema võimu kätte. Ta on langend sügisele kaenlasse, on

andnud end sügisele. Ta alistub vastupane-
matult ning on end selleks isegi ehtind pidu-
rüüsse. Nõmm näitab, et ka surmas on mi-
dagi suurt, ilusat, salapärast ning ka sellele
võib rahulikult vastu astuda. Värvideilule
vaatamata jääb valitsema nõmme suur, püha-
lik rahu.

Juhan Liiv tahab näidata selles luuletuses,
et looduse surmas on midagi suurt, pühalikku
ja ilusat. Loodus läheb sellele vastu temale
omase rahuga, nurisemata, isegi ehib end
seks puhuks ilusamaks ja kirevamaks kui ku-
nagi enne. Inimene kui osake loodusest, miks
ei peaks temagi, tundes surma lähenevat,
andma end rahuga selle hoole, see on ju lõ-
puks paratamatus, et sureme. Aga kunagi

tuleb jälle ärkamine, samuti kui looduses, veel
jõulisem ja ilusam. Kas ei ole kevadene
nõmme ärkamine taassünd uuele elule.

Luuletus „Nõmm“ koosneb kolmest sal-
mist, iga salm neljast värsist. Iga esimene ja
kolmas värss on kaheksasilbiline, teine ja nel-
jas värss viiesilbiline. Erandiks on kolmanda
salmi kolmas värss, seal on ainult kuus silpi
värsis. Värsimõõt on trohheus.

Juhan Liivi loomingu seisukohalt on see
üks õnnestunumaid luuletusi, eriti tema loo-
dusluuletuste hulgas.

Isiklikult seisukohalt meeldib see luuletus
väga. Luuletuses peitub midagi kurba, kuid
siiski mitte midagi lootusetut. Kõige üle jääb
aga valitsema sügav rahu.

JUTA ANNUS

Hommik

*Ju hajumas on öine tihe udu
ning roosahtamas idataeva serv,
ju tunda öise hääletuse kadu
ja metsas virgub juba linnuparv.*

*Ka inimasulates tärkab elu,
on hommiktervituse hüüdnud kukk,
pea kajab linnulaulust metsasalu
ja tõuseb päike nagu hõõguv tukk.*

HELENE VAINULA

Emake

*Miks on ta käsi nii kare?
Nii kortsuline ta pale?
Ja siiski — kuid puistab ta õrnust,
kuid tulvil täis tuba ta armsust!*

*Kas tead — see kortsudes käsi
sind aitamast iial ei väsil!
Ja siis, kui veel olid väike,
see pale kord oli su päike . . .*

*Nüüd käsi on elutööst kare —
ja muredest kortsus on pale . . .
Neis juukseis ju aastate hallust,
kuid ema, ta silmis näed hellust!*

HELENE VAINULA

Õhtu maal

Päike vajub aeglaselt loodesse. Ta vii-
mased kiirtepalangud värvivad eha verevaks.
Tuulgi näib vaibuvat, vaid üksik iil sahistab
veel tasa värisevais puulehis ja ruttab siis hil-
jukesi eemale. Loodus jääb vaiksemaks —
ainult kaugelt kostvate karjakellade kaja ja
üksiku heinalise vikatiluiskamine kõlab tu-

handekordselt vastu, nagu tahaks see süü-
vida igaveseks kaugustesse.

Viimaseid päikesekiiri mängleb lembunult
puude ladvul, kui heinalised arvavad olevat
aja päevatööd lõpetada. Aeglaselt vaatavad
nad punavale õhtutaevale, sirutavad väsind
selga ja toetuvad mõtlikult rehavarrele. „Näe,

pää jo madalas“, arvab peremees, „täna seks tööd tehtud küll. — Teand, kui Jumal omme koa ilusa einailma annab, siis soab loonatu-kese koa üles — pailuks teda siis enam jääbki“, arutleb ta peagu endamisi; võtab siis mütsi pääst ja sügab mõtlikult kukalt. Ta hõredaisse juukseisse on aastad põimind hõbedasi niite.

Teised soostuvad peremehe arvamisega ja naaldavad rehad heinasaole. Põõsa tagant võetakse tühi jooginõu, kivilt leivakott ja

meis — siis tahaksid ka ise olla selles osaline — tahaksid rohutirtsuna saagida, mardikana lennata, linnuna laulda — kuid ei, veel parem on inimesena seda tajuda. Kas pole juba sellest küllalt, et siduda inimest maaga, et inustada teda tööle, panna armastama oma kodu? Kuid sageli ei mõisteta maanimeste kortsus palgeid, nende küüruvajund selga ja kareid töökäsi.

Kodus on perenaine toimetamas õhtust lüpsi, kui heinalised jõuavad õuele. Ta tõre-

H. Mesilane

Küla

luisk ning aeglaselt seavad heinalised sammud kodu poole.

Rõõmsasti kajavad heinaliste hüüded läbi jaheda õhu. Teised ei malda oodata, et hääbüks vastukaja, vaid mets aina rõkkab uusist hõiskeist. Keegi alustab lõbusat laulu, metsas huikab lõikavalt öökull. Siit-säält kostab rükiräägu monotoonset häälsust, kaugemalt kostab karjakellade rõkkavat kuma — kõik see sulab kokku ja helab õrnalt hüübivas looduses — too kirjeldamatu suveöö meloodia! Kui seisatad hetkeks seda kuulatama, haistad enda ümber värskete heinte lõhna ja näed loojuva päikese punakaid varje puude ladvul, siis ei tunnegi pika tööpäeva väsimust liik-

leb kassiga, kes ennatlikult paitab lüpsikut, et kosutavast piimast saada oma osa. Kuid samas on perenaine lõpetand lüpsi ja juba ta sammub kärmesti toa poole, et katta heinalistele laud õhtueineks. Ja kui kõigil söömine lõpetatud, jääb veel mõelda puhkusele.

Alles siis, kui päikese loojangust jutustab vaid punetav lää, kui kaugel heinamaal tõuseb valge udu ja varjab loorina heinasaod ja põõsad, siis ilmub trepile peremees, et sulgeda ööks uks. Ta askeldusi seirab mõtlikult truu koer, kes valmis asuma oma õisele vahikorrale. Üksik sääsk tiirleb otsisklevalt siiasinna, kuid ukse sulgedes eemaldub temagi ja kaob pettunult inisedes avarasse suveõhe.

Ideaalne õpilane

Õpilast, kes oleks ideaalne, s. t. täidaks täiel määral temale pandud kohustused ja nõuded vähimate pisiastjuni, pole, ma arvan — üldse olemas. Küll aga, täites õpilasile pandud nõudeid ja kohustusi nii suurel määral, kui see igapäevale võimalik, võime saavutada hää või eeskujuliku õpilase. Ideaalset

Hommikul ärghates tõuseb õpilane kohe, peseb ja riietub ruttu ning hoolsasti, et välimuse juures ei ilmneks korratuse tunnuseid. Enese ja riietuse juure ei kuulu kunagi iluning ehteasjad nagu sõrmused, võrud ja mitmesugused märgid. Söömiseks olgu õpilasel aega hommikul 15–20 min., mis tuleb

Aksel Pärkma

Paide agul

kui niisugust võime ainult kujutella, — talle aga reaalselt kuju anda käib meile üle jõu, kuna igapäev tema häade omaduste kõrval on ka halbu, mis kuuluvad juba iseloomu hulka.

Missugune peaks olema ideaalne õpilane? Et arendada oma isiksust, peab õpilane pidama endadistsipliini oma väljendusis ja tegevuses, töötama kava- ja järjekindlasti ja täitma kohustused oma vabal tahtel.

Oma töö ja vaba aja jaotab õpilane otsustavalt, nii et töö ei muutuks vastumeelseks ega väsitavaks ja et annaks häid tulemusi.

ohverdada magusast unest, kuid korralikult söömine on tervisele rohkem kasuks kui 5 või 10 min. magusat hommikust und. Söönud, võtab õpilane oma õhtul valmis pandud raamatumapi ja alustab teekonda kooli. Varajane koolitulek on asjata ajakulu, ja kui mõni arvab koolis enne tunde õppida võivat, see eksib. Koolis ei saa õppida, kuna teiste õpilaste tegevus ja keskustelu ei laske süveneda õpitavasse.

Tundi läheb õpilane kohe pärast märguannet ja ootab omal kohal vaikelt, naabritega vesteldes, õpetaja tulekut. Tunnis on

õpilane tähelepanelik ja rahulik. Tähelepanelikkus tunnis tagab alati korraliku arusaamise koduseist õppeülesandest ja kergendab tunduvalt õpilase kooliskäimist. Oma vastustes väljendab õpilane end kõigile arusaadavalt ja viisakalt. Tunnis ülesantavad kodused ülesanded peab õpilane hästi meeles või märgib nad enesele päevikusse. Tunni lõppedes pole õpilane kunagi kärsitu, vaid lahkub rahulikult tunnist siis, kui õpetaja selleks märku annab.

Vahetunde kasutab õpilane kõigepealt puhkuseks ja viibib kooli saalis või jalutab aias. Vahetundi ei või kasutada õppimiseks, kuna sel moel õpitu ruttu ununeb ja õpilane end puhkuse asemel väsitab.

Koolist lahkudes käitub õpilane koduteel korrektselt, täites liiklemismäärusi, andes teed kaaskodanikele.

Lõunasöögile ilmub õpilane pestud käte ja korraliku välimusega. Pärast lõunasööki on kasulik väike puhkus ja jalutuskäik, millest naastes uue värskuse ja innuga ülesannete täitmisele asutakse.

Oma ülesanded täidab õpilane kavalikult ja süvenemisega, õppides arusaamisega. Kunagi ole hää, kui tuubitakse päätükk või paragrahv, ilma et tasta aru saadakse.

Teadmiste mitmekesistamiseks ja silmaringi laiendamiseks peab õpilane kasutama ohtrasti kirjandust ja ajakirjandust, millest omandatu on väga kasulik kõrvalabiks. On läbipaistev ja koomilinegi, kui õpilane põhjendab oma väiteid õpikust saadud tarkuslausetega. Ei ole kunagi küllaldane, kui vu-

ristatakse maha õpikust tuubitud teadmised ja öeldakse: „Niipalju ja mitte enam, rohkem meil raamatus polnud“. Otse möödapääsmatu on õpilasel lugeda vajalikku kirjandust, arvustusi ja juhtkirju, ning neidki igast vaatenurgast. Ülaltoodu lähemalt tundmine eeldab õpilase igakordse kindla ja põhjendatud seisukohavõtu kõigis asjus.

Vaba aega võib õpilane kasutada oma hääksarvamise kohaselt, kas tegutseda organisatsioonis, ringis, sportides, musitseerides jne. Tähtis on, et õpilane vähemalt 2—3 päeval nädalas harrastaks kerget sporti nagu pallimängu, käimist, suusatamist jne., lastes aga spordil mitte muutuda koormavaks teistele tegevusaladele.

Õpilase ohtune tegevus piirdub ajalehtede lugemisega ja mõningate õppeülesannete kordamisega. Ka raadiokuulamine aitab kaasa teadmiste ja silmaringi laiendamisele. Tulevikus võib-olla pole enam õpilast, kelle raadiokuulamisvõimalused oleksid piiratud. Meelelahutuseks on eelistatavam külastada teatrit või kino, saades selleks klassijuhatajalt vastava loa. Magaminek toimugu pigemini varem kui hiljem, kuna magamine enne keskööd on kosutavam.

Õpilased väliselt on enam-vähem sarnased, seesmiselt nad aga erinevad palju. Ühiseks pereks teeb neid aga ühiste murede ja kohustuste kandmine, ja kui neid kohustusi kanda nii, nagu see ülal mainitud, saavutame eeskujuliku õpilase, kelle töötulemused tasuvad tema raskused.

AIME LUHT

Matkamuljeid Rootsist

Juba korduvalt ootasime kevadet ja koolitöö lõppu põnevusega — kas saame seekord sõita ekskursioonile Rootsist? Ja tänavu, juuni algul, teostuski meie ammune unistus. Pikk ootamisega andis matkale omamoodi võlu, me lootsime näha väga palju ja ilusat — ning me ei pettunudki. Meie 10-päevase matka kava oli järgmine: elada 5 päeva Rootsist kallis päälinnas ja tutvuda vaatamisväärsustega, rännata edasi sisemaale, loodusse, mis ümbritseb rootslast tema elus ja töös, täiendada oma muljeid ka provintsi linnade ja maa elu tundmaõppimisega.

Tallinnast väljusime 1. juulil „Vironial“. Nii mõnigi oli tundnud veidi hirmu pika mereteekonna ees. Kuid esialgu nautisime laevasõitu vist kõik, eriti kaunis on ju vaade merelt Tallinnale. Ütlesime oma „nägemiseni“ üha kaugenevale päälinnale, mis silueta viimaks silmapiiri taha kadus. Öö laeval möödus meil hästi.

Järgmist hommikut tervitasime juba vara laeval või kaptenisillal jalutades, ise põnevil ootusest,

kas juba varsti saabume paljukiidetud skääridesse. Meil oli veel 5 tundi sõita Stokholmini, kui juba mererind muutus järvesarnasel vaikselt ja meie möödusime üksikuist kaljusaarekestest. Need olid algul väikesed, kaljused, kohati paljadki, kerkisid merepinnaile nagu üksikud valaskalad; kuid mida kaugemale jäi ulgumeri, seda sagedamaks ja ilusamaks muutusid saared. Merd skääride vahel nimetatakse soolajärveks. Tuhandete saarekete, skääride ja käärlise ranniku pakutud tuulevarjus oli veepind haruldaselt vaikne, ainult lained loksutasid vastu kõrgemaid ja madalamaid rannakaljusid, veeretasisid nii lagedate kui ka metsaga kaetud kaljusaarte kaldale, kiigutasid suplevaid parte ja sõudvaid paate. Seda ainulaadset maastikupilti, kus skäärid vahelduvad kääride, väinade ja lahtiste fjordidega, leidub ainult Skandinaavia maade rannikul.

Rootslane on asutand oma kodu siia looduskannisse piirkonda — puude vahelt vilksatas punaseid, kollaseid ja valgeid majakesi. Mõnikord paistis fjordi

tagant terve küla. Pärjs järve kaldal asetses mõni tilluke punane maja, vist küll saun. Siin-sääl, nii kõrge mäel ja mäenõlvakul kui ka madalamal metsa peidus, ilutses uhkeid villasid. Stokholmlane ehitab meeldi oma suvila neile saartele, kus purjetamine, suplemine ja värske mereõhk pärast tööd linnas pakuvad kosutavat vaheldust. Nägime arvukaid väikesi valgeid aurikuid, neid peavad ühendust linna ja saarte vahel. Fjordide-skääride vaikset maalilisust tõstsid veelgi lumivalgeil täispurjel mõõdalibisend purjekad sinise vee, lähedal roheliste ja kaugemal rohekas-siniste saartemetsade antud taustal.

Veel veidi läände — ja lähemesime kohale, kus Läänemere vood ühinevad Mälari järvega. Siin asub osalt Mälari ja Satsjö kaldail, osalt kolmeteistkümmel suuremal ja väiksemal saarel Stokholm. Ta on kahtlemata ilusaim linn Põhjamaail, ja üks kaunemaid kogu maailmas. Tema kuninglikkuse tõttu nimetatakse teda Mälari kuningaks, tema Veneetsiat meenutava asetuse tõttu Põhjamaade Veneetsiaks. Puuduvad küll kanalid ja gondlid, kuid ikkagi on sääl küllalt vett; see vilksatas kohati majade vahelt, kohati leidis su ees tervelt järve või lahe pind.

Saabusime „Vironial“ Stokholmi. Me najatusime reelingile ja vaatlesime linna. Olime väsinud reist, kuid ühtlasi põnevil kõige nähtava uudusest ega läbe oodata, millal ometi lubatakse meid maale. Vaatlesime sadamapilti. Otse meie vastas on tollihoone, piklik, madal kuuri meenutav ehitus. Laevale vastu tulnud oli vähe inimesi, enamik neist pikad ja saledad, järelkult tüüpilised rootslased. Tänaval möödus jalgrattureid, autosid, tramme. Viimaks ometi võisime haarata oma pakid ja astuda kuningriigi pinnale. Tõlli formaalsused täideti kiiresti, ametnikud olid lahked ja mõistsid, et ega õpilasil-ekskursantidel saagi olla midagi tollitavat! Kui olime tänaval, hakkasime minema teisele poole tänavat. Kuid see polnud nii lihtne, liiklemine oli liiga elav meie jaoks. Kõhklest üki aega, kuid äkki jaid autod nagu iseenest seisma ja juhid viipasid meile. Me olime hämmastunud, siis aga taipasime ja tormasime üle tee. Siin aga jäime jälle seisma ja harjumuse järele kõnnitee paremale äärele. Jällegi eksitus! Tekkis ummistus. Siis alles meenus meile, et liiklemine Rootsis toimub vasakut kätt. Järgmise tänavaga ületamisel olime juba julgemad. Kui autoderida iseenest või ka politseiniku märquandel peatus, ei lasknud me end enam paluda.

Viimaks jõudime oma peatuskohta — turistidekoju. Meie tuba oli keldrikorral, kuid muidu väga mugav. Siin ööbisime ja oma vooditel istudes veetsime meie lühikesed puhkushetked. Suuremalt jaolt aga ei mälland me puhata. Hommikust õhtuni viibisime väljas linnas, küll oma ekskursioonikava järgi liikudes, küll vaba aega nautides. Kirju lindina möödusid meist eri paigad, sündmused ja elamused kuhjusid üksteise otsa.

Vanalinna tähtsamad ehitusi on kuningaloss. See on nelinurkne ehitus, mille keskel asetseb avar lossihoov. Lossi igast tiivast viib sissekäik lossi õuele. Iga sissekäigu ees seisavad vahipostid. Pääukse juures on lõvikujud, Rootsi kuningakoja sümbolid. Huviga käisime läbi lossi ruumid, mis on sisustatud prantsuse rokokoo- ja empirstiilis ja sisaldavad väärtuslikke kunstiesemeid. Seinud kaunistavad maalینگud. Kuninglikke ruume ehivad muidugi veel gobeläänid, laemaalینگud, skulptuurid, vaasid, antiiksed kellad; nägime kogu Meissneri portselani; mööblilgi on oma ajalugu. Lossiga ühenduses on vahiparaad, mida nägime kaks korda. See on lossi ees seisvate vahtkondade vahetus kell veerand üks päeval. Vastavale käsklusele rivistub vahtkond oma kohtadele. Orkestriga marsib sisse teine vahisalk ja rivistub samuti. Raporti järele marsib vahtkond minema ja teine asub tema asemele. Varsti

lubatakse ka teisel vahtkonnal oma kohalt lahkuda, ainult kolm meest jääb kohtadele valvesisakusse. Järgneb sõjaväeorkestri kontsert. Vahiparaad meeltab ligi rohkesti rahvast.

Stokholmis on palju kirikuid. Rootslased on usklikud ja nad on oma templid armastusega püstitand, seda näitab juba nende ehituste väline ning seesmine ilu. Moodsamad kirikud mõjuvad muidugi avaramalt ja valgema, müstilise meeleolu tekitavad aga vanalinna kirikud. Pühapäeva hommikul, mil sissepääs rae-kotta tasuta, külastasime seda Rootsi moodsa arhitektuuri monumentaalteost. Stokholmi raekoda on üks meieaja tähelepanuväärne ehitusi üldse. Ta on ehitatud maailmasõja-aastail saadud rahadega ja läks maksa 18 miljonit rootsi krooni. Hoone on tumedast hallikas-punastest telliskivist. Ta meenutab mingit paleed oma jõulise ja ühtlasi elegantse püstitandiga ning kõrvaltornikestega. Püstitandist avaneb suurejooneline vaade Stokholmile. Meiegi olime niivõrd haaratud linna panoraamist, et kuidagi ei raatsind ilusast vaatepildist loobuda ja treppidest laskuda. Kuid pidime ju veel terve raevoja läbi käima. Kõik ruumid olid luksulikul oma välisuselt ja sisustuselt. Meelejäävaim oli ometi raevoja kuldne saal. Esimene mulje sinna sisse astudes oli otse pimestav. Tuli enne toibuda selle hiilguse esimesest üldmõjust, et siis suuta vaadelda ka detaile ja nautida suurejoonelist ilu. Ruum oli nimelt üleni säravast kullast. Seinad olid mosaiiktöö, koostatud kullatud ruudukesist, milledest igakümnelt maksab 1 kroon. Mosaiikmaalینگud on sümboolse tähendusega. Ühel pool kujutavad nad stseene rootsi ajaloo, teisel pool nende suurte rootsi meeste ja naiste elu ja tööd, kes kuidagi on teind kuulsaks Rootsi nime. Ometi ei mõju ohrtrasti kasutatud kuld pääletükkivalt ega võlt-silt, ta ainult toonitab oma kuldset suursugusust ja ilu. Nii ka terve see luksulikul ehitus ei tundu kuidagi kokkukuhjatuna ega tõusiklikuna. Ta on täuslik kolossalne kunstiteos, ja nii jäi ta meiegi mälestusse.

Muuseumid on need, mis annavad ülevaate iga maa ja rahva tema kunsti ja teaduse arenemisest. Külastasime Põhja Muuseumi, mille kogud on väga mitmekesised, näidatades Rootsi kultuurilist arenemist mitmel alal, sõjakultuuri, talupoegade ja linnakodanike elu eri aegadel. Põhja Muuseumi juure kuulub ka Vabaõhumuuseum. See on suur looduslik park, kus graniitkaljudele on uuesti püstitatud Rootsi kõigist osadest toodud taluhooned kas üksikult või terve taluna, siis kirikud, kella-tornid, härrasmajad. Hoonete sisustus on säilitatud nende originaalkujul, tundus, nagu elaksid neis praegu veel inimesed. Seda muljet süvendasid rahvarii-deis valvurid, kes kas maja trepil või akna all istudes tegid tavaliselt käsitööd. — Teine suurem muuseum Põhja Muuseumi kõrval on Rahvusmuuseum, mis koosneb kahest osast, ajaloolisest ja kunstimuuseumist.

Stokholmist 8 km asub nn. teaduselinn Freskati: sinna linnaossa on koondatud kõik teaduslikud instituudid, botaanika-aad, teaduste-akadeemia raamatukogu, Nobeli-instituut. Paljud täistopitud loomad tundsid olevat elusaina. Meile tegi algul palju päämurd-mist laua all lamav koer: ta oli niivõrd hästi täis topitud ja säilitand oma kurja ilme, et me kaua ei usaldand talle ligineda. Kuid kuna ta ikka veel end ei liigutand, veendusime, et ta siiski kuulub igavesti muuseumile. Kirikuist külastasime veel Adolf-Frederiku kirikut, mille altaripildiks oli kipsreljeef. Moodne ehitus on Stokholmi kontserthoone kõrgete sammastega ja treppidega, millel alati istub inimesi. Rootslastel on kombeks jalgu puhata ka suuremail trepel. Me vaatasime imestusega, kuidas peene välisusega daamid ja härrad sisseostudelt tulles kontserthoone trepil istet võt-sid, et siis mõne aja pärast jällegi edasi minna.

Ka staadionil ei jätnud me käimata. Selle sissekäiku kaunistavad sportlaste kujud. Stokholmi staadion on ehitatud 1912. a. olümpiamängudeks.

Hästi jäi meile meele huvitav linnaraamatukogu; oma väga suure ja mitmekesise raamatute hulgaga suudab ta rahuldada nõudlikematki lugejat. Lugemiseks on sisustatud väikesed saalid. Iga ala käsitlevate teoste jaoks on eraldi ruumid. Isegi õpilased, kes kodus ei evi küllalt häid võimalusi õppimiseks, tulevad raamatukokku, kus nad rahun võivad õppida, kasutades mitmesuguste raamatute pakutud materjali. Raamatukogu lugemistoas on saadaval kõik suuremad kodu- ja välismaised ajakirjad ja ajalehed. Neid on lubatud isegi koju kaasa võtta.

eemal. Kalmukütkad on madalad, enamasti kasvab neil külitud muru, või on nende asemel päris maatasta muruplatsid. Kalmistu ühes osas on kõik üksteise kõrval asuvad hauaplatsid ümbritsetud ühtlase elupuuehikist, ainult tee sinna roheliste seintega ruumi on vaba. Sellisel platsidel harilikult hauaküngast polnud, seda tähsitasid vaid mõned lillepõõsad hauakivi juures. Huvitav on, et pärgi asetatakse väga vähe: teraspärgi üldse ei valmistatagi. Pärjade asemel makstakse vastav summa nn. Lillefondi. Nende summadega on püstitatud eeskujulikke tööliselamuid ja palgatud lastekasvatatajaid tööliste lastele.

Nockeby'st, tööliste ja ametnike linnaosast on meil ilusaimaid mälestusi. Siin, Stokholmist eemal, ilusal

H. Mesilane

Rootsi maastik Leksandist

Üldiselt võib ütelda, et Stokholmis domineerivad kõrged hallid kivehitised, millele elava varjundi annavad mitmevärvilised heledad akendevarjud ja samuti mitmevärvilised liikumisvahendid. Tänavad on sirged ja laiad, suubuvad tavaliselt mõnele väljakule, liikumissõlmele, puisteele või parki. Sest rohelist on Stokholmis suurlinna kohta haruldaselt palju. Linna serval laiuvad pargid meenutavad aga juba metsa, osalt nad ongi pargiks muudetud metsad.

Oma ilu- ja kunstiarbastusega on rootslane hästi osand ühendada loodust ja kunsti, asetades parkidesse ohrtrasti skulptuure. Neid on püstitatud küll kuningate ja suurmeeste mälestuseks, küll aga ka mütoloogilisi või sümboliseid puhtast ilutundest tingituna.

Tänavad, majad, puud, muruplatsid on puhtad ja tolmu peagu polegi. Hommikul vara, kui liikumine alles seisab, pestakse tänavaid ja majade tänavapoolsed küljed puhtaks. Ka puud tänavaääril pritsitakse veega üle. Sellepärast ongi nad alati nii värske rohelised.

Krematoorium ja kalmistud asuvad kesklinnast

mäenõlvakul puude rohelusse, sireli- ja õunapuudites kaduvad väikesed kastmajad loovad kujutluse rahuparadiisist. Meil õnnestus külastada üht neist majakestest, kellegi trammikonduktori kodu. Meile tuli lahekesti vastu jutukas keskealine härra, kes juhtis meid oma kahekordses majas. Sääli oli keskküte, toad olid sisustatud mugavalt tammepuust mööbliga, seinas raamaturiulid, maas vaibad, akna all moodne kaktuselaud, köögis marmorplaatidega laud. Säärased elamud on töölistel võimalik aja jooksul linnavalitsuselt pärisomanduseks saada, tasudes iga kuu teatava protsendi oma palgast. Majad on mõeldud ainult ühele perekonnale, iga maja juure kuulub tükk maad ja aed.

Tuntud lõbustuskohaks on tsirkus Tivoli. Kuid meile vist eranditult valmistas see tsirkus pettumuse. Võib-olla ei olnud meil sel õhtul parajasti tivoli-meeleolu. Väline mulje oli küll huvitav ja ilus, tänu tore-dale valgusreklaamile. — Mida pakub siis Tivoli? Eelkõige igasuguseid hasartmänge ja süütumaid õnnemänge, nagu auhindadele märgilaskmine, osavusvõidk

palliga, kuuliveeretamised jne. Veidi meenutab see meie laata, kuid on palju suurem ja laialdasem. Lihtsalt imestu, kuivõrd leidlikud on inimesed selgi alal. Pääle mängude aga võib külastaja veel mitmeti lõbutseada, näit. karussellil sõita, mäest alla liuelda, surmasõitu teha autodega, või jällegi põrgusõitu sooritada läbi igasugu õuduste. Sinna juure veel kõrvulukustav kisa. Meie küll sellisest lõbust aru ei saand, Samuti ei meeldind meile labased lillipute esinemised. Vastuvõetavaim oli küll akrobaatide etteaste.

Meie anti paris palju aega linnas iseseisvalt ringivaatamiseks ja puhkamiseks. Puhkamine näis meie aga ainult ajaraiskamisena. Selle asemel otsisime kone uies kauplused, kust kavatsesime osta midagi maestuseks Rootsis.

Huvitav oli ka lihtsalt ringi vaadata ja jalutada kaubamaja ühest otsast teise või sõita liikuva trepiga üneit korralt teisele. Müüjad olid haruüdaselt rankeid ja vastutuleikud, teenimine kiire. Seal tarvitseb vaid kaup valmis vaadata, juba on ta paktitud ja saad kassast kätte. Kaupadel on kindlad hinnad juures, tingimine meil küll ei õnnestund. Kaubamajas liikus väga palju inimesi, küll ostjaid kui ka meiesuguseid väismaasi-turiste. Mis me kõik otsime? Kana meil ju eriti palju kuulutada ei oinud, kuid üht-teist leidis igauks; paljud ostsid kummikeepe, troteekäterätikuid, taskurätikuid jne. Osteti ja söödi odavat puuvilja, apelsine, banaane, õunu, viinamarju. Proovisime ka rootsi leiba, kuid see enamikule ei maitsend. Musta leiba sääl polegi, mis nad leivaks nimetavad on midagi poolvaige ja magushapu leiva vahepealset, magus leiv suurte imalate köömnetega; samasuguste köömnetega oli ka sai. Pääle selle nn. „leiva“ söövad rootslased palju kuivikleiba nagu soomlasedki. Muide, kõikjal ärides, kus sa ka midagi välja olid valind ja enesele pakkida palusid, tänas sind müüja kohe selle eest. Juhtus ka nii, et müüja ütles „täna“, kui sa midagi ostmata lahkusid. Üldse näib, nagu oleks müüja ülesandeks ainult kaupa ostjale näidata, mitte aga soovitada. Arist väljudes jääb tunne, et sa ikka tõesti ise ostsid, mitte sinule ei müüdüd. Ja isegi arveviitungile oli trükitud „täna“!

Imestasime jalgratasterohkust Stokholmi tänavail, jalgratturid moodustasid suure protsendi liiklejaist üldse. Omapärane oli tänavapilt vihmasse ilmaga — siis paistsid silma jalgratturid igasugu vihmamantleis, eriti igavärvilisis läbipaistvais tselofanisarnasest materjalist mantleis. Puiesteede äärtel, tänavaservadel ja mujal võis näha metallist jalgrattahoidjaid: sinna jäeti jalgrattad seisma ja keegi võõras ei mõtelnudki neid liigutada.

Linnas liikudes oli meil eriti aktuaalne keeleküsimus. Kuna meie ei osand rohkem rootsi keelt kui mõni sõna siit-säält, pidime appi võtma oma võõrkeeled, saksa ja inglise keele, sageli tuli meil käte abii žestikuleerida. Rootslased jällegi oskavad üldiselt vähe võõrkeeli.

Käisime ka söögimajades, kohvikuis, kunstinäitustel. Lihtne kohvikki tundus meile kallina, kook 25 senti. Eriti meeldis meile, kui meile anti õhtuti vaba aega. Jalutasime valgustatud tänavail, maitsesime jäätisemüüjate asemele asund vorstimüüjate sooje vorste ja nautisime ööd, sest Stokholmi tõeline ilu peitub alles öös. Siis, kui juba pimedus laskus üle linna, süttisid säält tuhanded, ei miljonid tuled. Majade akendest tulev valgus peagu kadus heleda tänavavalguse varju.

Meie Stokholmile määratud aeg oli möödund kiiresti. Valmistusime vastu võtma uusi muljeid sisemaalt. Ühel varahommikul rändasime oma seljakottidega raudteejaama. Astusime tolmuvabasse 3. klassi vagunisse, istusime pehmeile pinkidele ja alustasime sõitu eesti lauluga. Lõbusas tujus möödus reis.

Esimene peatus oli meil Sigtunas, mis praegu on 900 elanikuga roheluserikas ja puhas linnake. Külastasime siin ka koole ja internaati. Viimase köök oli eeskujulikult moodne ja sinna juure kuulusid külmetuskappidega sahvrid. Internaadi saalis oli lugemislaua, klaver ja raadio, mööblis kerge korvmööbel. Huvitavaid olid ka eraldi hoones asuvad võimlemissaal, tennisihall ja ujumisbassein.

Sõitsime nüüd Rootsi südamesse Dalarnasse, maakonda, mis on kuulus oma ilusalt looduselt, maapinna viljakuselt, elanike jõukuselt, traditsiooniderikkuselt ja ajaloolt. Maastikupildis vaheldusid metsaga kaetud kaljukünkad viljarikaste põldudega; mägede põue peidetud järved läikisid puude vahelt; kohati kuulus kose kohinat; järvede sinasse segunes parvetatavate palkide värskre pruun värv.

Uhkusega kantakse siin veel rahvariideid. Rongis sõitsid auväärsed taluemandad mustis seelikuis ja valgeis pluusides punase vestiga ning punase põllega, pääs valged või lillkirjadega tanud, jalas punased sukad. Üldiselt peetakse kogu Rootsis rahvariideid aus: väga armastatakse riietada rahvariideisse lapsi.

Hommikul viis meid rong edasi meie reisi sihtkohta — Siljan'i järve poole. Leksandis, kus juba algab see pikk järv, tegime väikese peatuse. Jalutasime vaatetornini, mille tipust nautisime suurepärasest avarast maastikupilti. Torni juures oli vana Dalarna talumaja, mis oli muudetud turistide kohvikuks.

Leksandist veel veidi rongiteekonda ja olimegi Rättvikis. Ümberringi suured metsad ja otse kirikuküla ees laius mõningate saartega käärunise rannaga Siljani järv. Rättvikist sooritasime pikema jalutuskäigu metsas, eesmärgiks oli kuskil metsas asuv puhas arteesiline allikas — purskkaev. Juhatuste järele jõudsim küläni, mille lähedal allikas pidi olema. Kuid külas polnud ühtki inimest kodu. Läksime huupi edasi — ja jõudsimegi kohale. Allika vesi purskus kivide vahelt suure jõuga 2 m kõrgusele: ligidale ei saand üldse astuda — oleksime sattund vihmajäse. Allika jääkülüm vesi oli aga suurepärase maitsega.

Kiriku juures astusime sisse tallu, et näha veidigi Rootsi maaelu. Taluhooned olid värvitud punaseks. Kaunitsavaid lilli maja ümber oli aga vähe näha. Õuel kohtasime tööriides peremeest ja peagi ilmus ka perenaine, heledajuukseline ja pikakasuline — tüüpiline põhjamaa naine. Külalislahkelt näitasid nad meile oma talu. See oli 80 ha suur. Kuna kasutati kõiki moodsaid põllutöomasinaid, oli palgalisi tööjõude selle suure talu kohta ainult 4. Tööpäev oli neil umbes 8 tundi ja algas enamasti kell 7 hommikul. Elektervalgustusega puhtas loomalaudas demonstreeriti meile elektrilüpsimasinat. Lauda kõrval asus esmajärguline piimajahutamise seadeldis. Talu kari koosnes 20 maatõugu lehmast, hobuseid oli 4. Meile näidati ka elumaja puhtaid ruume. Tagakambri helesinisele rahvuskirjalisele mööblile langes perenaise pilk erilise uhkusega. Toas seisis raamatuid täis raamaturiul. Perenaine kutsus meid ka oma kudumistuppa, kus näitas telgedel olevat triibulist rõõmsavärvilist riiet rahvusliku kirjaga.

Nüüd aga oli meie matk tõesti lõpul. Tagasi Stokholmi — ja siis kodumaale. Igaüks oli kinlasti, olgu siis vähem või rohkem tundund juba kojuigatsust.

Ometi oli kahju lahkuda ilusast Rootsist ja sõbraliikest rootslasist: meenutame neid pikakasvulist sthvakaid põhjamaalasi lugupidamisega, sest palju häid mälestusi on meil seotud nende lahkuse ja vastutulelikkusega.

Lõpetaksin Keyserlingi sõnadega: „Kõige lühem tee iseenele juure on reis ümber maailma.“ Selle näilise paradoksi sügav mõte selgub alles selle üle järele mõtel-

Hää sõber

Igäühel meist on sõber — vähemalt arvame nii. Kuid sõpru on mitmesuguseid. Kas suudab mõni neist olla tõsine sõber, suudab unustada mõnikord sinu pärast omakasu, jääb sulle sõbraks õnnes ja õnnetuses? Loodetavasti pole sellega häält sõbralt palju nõutud ja küllap selliseid sõpru leidubki — kuigi võib-olla vähe.

Sa pead sageli ehk mõnd tuttavat oma sõbraks, kui ta sind tihti külastab, veedab sinuga aega, jagab kõikjal sinu rõõmu. Kuid kas ta pakub oma abi, kui sind tabab õnnetus? Ei — sageli pöörab ta siis selja. Ja alles siis sa märkad, et sa pole evinudki sõpra — oli vaid kunagi seltsimees — ja nüüd oled üks. Tõsine sõber on see, kes on sõber häda ajal, — see on vana tõde. Ja ometi peame sageli inimesi liiga vara oma sõpradeks ja pettume seepärast sama sageli.

Nii me nõuame tõsist sõprust, isegi enda-

ohverdamist kaasinimestelt. Kuid kes me ise oleme! Kas me ise püüame olla neile ohvri-meelsed sõbrad? Kas me unustame omakasu ja pakume neile õnnetusis oma abi? Ei — tihtigi me ei tee seda. Me unustame oma sõpruse isegi liiga sageli. Kas me jätame minemata kinosse või mujale, et selle asemel külastada oma sõpra, kui ta on haige? Kas me oleme abivalmis, kui kaasinimene seda vajab? Ei, mina pole seda igakord olnud! Ja seepärast ma ei nõuagi seda alati teistelt.

Mõnikord ma räägin oma muredest koerale, kes siis mulle nii mõistvalt ja kaastundlikult otsa vaatab oma pruunide, tarkade koerasilmadega. Paneb usaldavalt oma päa mu põlvile ja pakub sõpruse tunnuseks oma käppa. Siis on raske minna jälle nende inimeste hulka, kanda sääl maski, sest ka nemad kannavad seda. Eil! tõsist sõpra võib evida ainult siis, kui osatakse ise olla tõsine sõber.

ILMAR PARMAS

Matk Vilsandi

Kõrvus kumiseb mootori ühtlane podin, nagu keeks lakkamatult määratu pada. Monotoonne rütm rammestab keha ja rõhub silmalaugetele tinase raskusena. Üni tuleb vägisi ja pean tegema pingutusi, et hoida silmi lahti.

Istume paarikümnekesi väikeses mootorpaadis ja sõidame Vilsandi saarele. Seljataha jäävad Papisaare sinakad kontuurid, ees avardub lai veeväli. Kui lähedal on maakaardil Vilsandi saar Papisaare sadamale, praegu ei näe aga silmapiiril veel midagi! Taamal mustendavad tumedad laevavrakid. Need vaikivad hiiglasel on nüüd puhkusel, nad on oma aja ära elanud. Imelik on mõtelda, et need uhked purilaevad, mis kündsid omal

des. Me tunneme ju ikkagi väga vähe iseennast ja oma lähemat ümbrust, juba selle pärast, et oleme sellega liiga harjunud, et me seda igapäev näeme. Võõrsil rännates, teisi inimesi ja maid tundma õppides, nende vourusi ja puudusi nähes õpime nende najal ka oma puudusi nägema ning parandama ja oma vourusi hindama. Meie ei reisind küll ümber maailma, meie reis oli koguni lühike, kuid ometi aitas ekskursioon Rootsi meid läheneda iseenesele ja oma kodumaale. Tallinna paistma hakates asus südamesse ääretult kodune tunne ja laevalt maale astudes mõistsime, kui võrd armas on meile meie oma kodumaa. Nautisime Eesti päikest ja olime otse üllatunud, kui maitsev on ikkagi eesti leib.

ajal külmadel ja soojadel meredel vahuseid laineharju, on nüüd toodud siia surema... Kurva meeleolu loob see kõdunevate hiiglaste kalmistu. Nii kaob kord kõik hiilgus ja au, järele jäävad vaid varemed.

Vahepeal on kerkinud silmapiirile Vilsandi valge tuletorn. Tähtsana näib ta oma klaasist kübaraga, on ta ju teejuhiks paljudele laevadele tormiseil õil.

Veel parkümmend minutit ja seisame Vilsandi pinnal. Kaldal võtab meid vastu lahke vanahärra. See on juba kõigile raamatuist tuntud Vilsandi linnuriigi kuningas kapten Toom. Aga nii lahkena ja heasüdamlikuna ei osand teda vist keegi ette kujutada.

Väike puhkus ja siis sõidame edasi linduriiki, suurimale Vaika saarele. On siin aga linde, otse parvedena tõuseb neid õhku! Naerukajakad karjuvad nii, nagu oleks neil ainuõigus siin elada. Imelik, kui julged nad on, kapten Toome ei karda nad sugugi. Pole ka põhjust, ta on nagu nende isa, kõik saavad tunda ta hoolitsevat kätt. Saar on nagu loodud lindude pesitsemiseks. Kõikjal praod ja lõhed, nagu oleks keegi peoga kaljurahne hunnikusse visand.

Kella üheks sõidame Vilsandisse tagasi. Järgneb maitsev lõunasöök saare turistide-

kodus. Andis aga see värskes õhus ja mere-
tuules viibimine hea söögiisu!

Peale lõunapuhkust ronime tuletorni. Ei
võind arvatagi, et see ümargune kivimüra-
kas sisaldab nii palju huvitavat. Üles viib

Naasnud, külastame saare muuseumi.
Seinad on täis mitmesuguseid linde ja dia-
gramme. Siin seisab uhkelt täistopitud kot-
kas, seal mõtleb kurva näoga naerukajakas
tagasi oma möödunud lõbusale elule.

H. Oidermaa

Kalur

trepp, mis ei taha nagu lõppedagi, viimaks
siiski oleme ülal. Vinge meretuul tahab vägisi
mütsi peast rebida. Siit avaneb avar vaade
ümbrusele. Vilsandi saar on nagu suur jala-
jälg keset merd. Saare lõunaosas ei puudu ka
Lääne-Eestit iseloomustavad tuulikud.

Järgmiseks teeme matka „sisemaale“. Kõikjal tüübilised kadakapõõsad, päikesest
ja tuulest kõvakspargitud okastega. Madalad
männid kuivand aasul, üksikud kalurionnid,
kivikuhjad – hoopis teissugune loodus kui meil.

Vahepeal on aga päike veerend õige ma-
dalasse. Võtame reisipambud ja ruttame sa-
damasillale. Järgneb pikk ja südamluk juma-
lagajätt lahke saarerahvaga. Kapten Toom
annab meile noortele veel viimaseid õpetusi
eluteele kaasa...

Nüüd tagasi mõteldes Vilsandi ja Vaika
saartele – lindudele, huvitavale maastikule
ja lahkeile inimestele, vallutavad meeli mul-
jed kodumaa ilust ja omapärsust.

Küla argi- ja pühapäeval

Idas pakatab koit. Taevas punetab kui tuline rauatükk sepa alasil, oodates hoop. Üksikuid pilvi lameskleb metsade ja küngaste kohal. Päike piilub talude õuedele üle madalate aedade, uudistades majade seinul, ja poeb läbi akna tuppagi, heites magajate nägudele rõõmsat valgust. Ärkavad majalised. Talude ukсед lükatakse lahti, otseku tahaksid majadki haigutada ja ringutada, puistata uneväsimust kastesse hommikusse, naerata vastu säravale päikesele ja mõtelda selle üle, kust kohast õieti alata töö rühmamist.

Igapäevane tegevus algab. Perenaised astuvad õue, võtavad aiateibast lüpsikud, lükavad laudauksed avali ja hakkavad lehma lüpsma. Varsti logiseb piimavanker auklikul külatelyel, seisatab värava ees, kus talle koorimat lisatakse. Inimestel on kõigil rutt. Tänavatel liigutakse igapäevases tööriietuses, keegi ei hooli suuremat oma välimusest. Üksteisest möödudes noogutatakse vaevalt päid, nägu surmtõsine. Ainult lapsed kilavad siinsääl. Neil pole kiire. Poisikesed jooksevad tolmusel maanteel võidu, viskavad kive ja maadlevad üksteisega. Mõni harv teekäija liigub läbi külatäna ja siis alati inimesed

tõstavad talude õuedel uudistades päid. Öhtu saabudes jääb kõikjal vaikseks. Inimesed on väsinud raskest päevast tööst, kellelgi pole enam löbu naljatlemiseks. Igaüks püüab saada ruttu puhkama, et järgmisel hommikul alata tööd puhanuna.

Pühapäeval on külal hoopis teissugune ilme. Puhtus ja kord valitsevad kõikjal. Öued on hoolega puhitud ja ukse ette on asetatud kuuseoksi. Keskhommikul, kui aleviku poolt kostab kumedaid kellalööke, liigub inimesi kiriku poole, kõigil rõõmsad näod ees ja pühapäevariided üll. Kirikust naasnud, kogunevad vanemad mehed mõnda tallu, kus siis harutatakse igapäevaseid küsimusi. Nooremad kogunevad aegsasti rühmisse, et üheskoos minna kuhugi peole. Öhtul rõkkab tänav nende laulust ja pillimängust, mille vastukajana kostab mõne suurema talu aknast mademat raadiomuusikat.

Nii veerevad päevad ja nädalad külas üksteise järele. Argipäeval rühmatakse tööd teha varasest päikesetõusust kuni hilisõhtuni. Ainukeseks vahelduseks on pühapäevad, mil igaüks veedab aega soovikohaselt, et siis argipäeval uuesti tööd alustada.

AHTO TALVI

Õngitsemas

Vaevalt mänglevad esimesed päikesekiired puude ladvus ja linnud algavad oma hommikukontserdiga, kui vanaisa hall pea ilma lakaluugile. Ta silmad, hallide kulmude all, on pööratud kaua aega minule, ennekui tuleb kuuldavale ta hõige, teadmata, et olengi juba ärkvel ning ootan suurima igatsusega ta tulekut.

Täna, see on pühapäeval, olime vanaisaga nõuks võtnud õngitsema minna. Kaht käsku ootamata hüppan asemelt ja olen varsti minekuvalmis.

Hommikusest kastest muutuvad saapad märjaks, kuid sellest ei saa hoolida, sest seisab ees huvitavaim päev minu suvelõpust.

Ussid õnge otsa seatud, lendavad mu õnged vihisedes jõkke, kupulehtede vahele. Varsti vajub õngekork vee alla, mis on tähiseks, et õnge otsa on midagi hakand. Tahan õnge välja tõmmata, kuid oma kurvastuseks

märkan, et õng ei liigu paigast, teda hoiab kinni nagu mingi salapärane võim.

Pika tirimise peale hargneb õngenöör ja kaldale lendab mu esimene saak, — vana, vees vettind saabas.

Esimene kala on küll väga veider, aga ega seepärast maksa veel meelt heita, lohutan ennast.

Varsti kaob õngekork jällegi vee alla, ning nüüd sipleb õnge otsas väike ahvenas. Kahju on vaadelda vaest loomakest ning ta vabastamiskatseid. Et kala piinast vabastada, surun põidlagaga uimele.

Tihti vajub õngekork, ja kui tuleb koju minekuaeg, on vanaisa seljas olevas kalakotis viiekümne kala ümber.

Ei tahaks veel kuidagi öhtu saabudes lahkuda, sest õngitsemisel on oma romantika, mis aheldab õngitseja terveks päevaks.

Ringvaade

MIHKEL ROOSAARE

Tutvumisõhtu

Traditsioonilise esimese peona uuel õppeaastal toimus 23. septembril „õunaõhtu“, mis oli tutvumisõhtuks uutulnukaile ja vanade tutvuste uuendamiseks endisile.

Saali olid paigutatud laudad puuviljaga kooliaiaist.

Õhtu eeskava oli puhtmuusikaline. Solistidena esinesid: O. Aidla lauluga, V. Prees viiulil ja H. Roosileht, A. Härma ja H. Tiisel klaveril.

Seejärel võttis sõna inspektress R. Aarma, tutvustades kaht uudissaadust kooliaiaist, nimelt arbuusi ja melonit, mis olid valmivad lavades, ning palus koostöölisi seda, mida kooli aed suutnud pakkuda, igal isiklikult maistata.

Lõpuks järgnes oodatud osa — tants.

Abiturientide pidu

5. novembril toimus Gümnaasiumi abiturientide avalik piduõhtu kooli ruumes.

Peokava esimene osa algas ettekannetega kooli sümfoniaorkestrilt J. Zeigeri juhatusel, solistidena esinesid tšellol P. Laube ja saksofonil V. Toompea.

Peokava teise osa moodustas A. Luha referaat Rootsi tehtud ekskursiooni üle, mis sooritati möödunud kevadel klassijuhataja O. Puskari juhtimisel. Referaati täiendasid valguspildid. Sellele järgnes rootsi rahvantsude ettekanne sama klassi tütarlastelt.

Tantsuks mängis V. Toompea džäss ja elektrigrammofon. Publikut oli rohkesti.

Mardiõhtu

Kooli mardiõhtu toimus üle hulga aja jälle kalendriga käsikäes, 11. novembril, mis kahtlemata aitas suuresti kaasa õhtukohase meeleolu loomisele. Samuti väärivad tähelepanu saali dekoratsioonid, mis olid valmistatud Progümn. IV kl. õpilaste poolt ja — õnnestunult.

Eeskava oli õhtukohane ja huvitav. Maske oli, nagu eelmiselgi aastail, vähevõitu, kuid huvitavaid. Esimese auhinna vääriliseks tunnistati neegripaar — Jüri Kard ja Voldemar Haarde, teine auhind anti sakste paarile

— Ellen Burk ja Maimu Laube, ning kolmas auhind kaameliajajale — Peeter Kepp.

Tänu väärrib „kapelmeister“ V. Uussaar ja ta džäss, kes oma mürtsulugudega aitas kaasa koduse ja lõbusa meeleolu loomisele.

AAVO HAASMA

Sport koolis

Spordiringi korraldusel peeti 17. sept. k. a. Paide Gümnaasiumi ja Tööstuskeskkooli vahel kergejõustiku võistlus, mis lõppes Gümnaasiumi meeskonna võiduga 44:32. Võistlustel saavutati noorte kohta häid tagajärgi, milledest eriti esiletõstmist väärivad V. Uussaare 400 m jooks ajaga 56,2, E. Loide 1000 m jooks ajaga 2.55,0 ja T. Sääse kaugushüpe 6.04 m, kuna Paide Tööstuskeskkooli parimaks saavutuseks tuleb pidada P. Jaksi kettaheite tagajärge 42,55 m.

Võistluse üllatusmeheks kujunes Uussaar, kelle 400 m aeg 56,2 sek. on isegi Järva kergejõustiku edetabelis paremuselt teine.

Üldiselt võib märkida, et kergejõustiku alal on kool teinud suuri edusamme, eriti jooksjate kaader, kuuludes Järva parimate hulka.

Kergejõustiku kõrval on ka käsipall läbi teind edukas arenemisastme. Praegu korraldab spordiring klassidevahelist võrkpalli sügisturniiri, mis kahtlemata kujuneb väga tasavägiseks ja pingerrikkaks, kuna esineb mitu peagu võrdvõimelist meeskonda, nii et möödunud aasta meistril, Gümnaasiumi III klassil, on ees raske võistlus oma võitmatuse oreoli säilitamiseks.

Laskesport on veelgi enam arenend, mida tuleb pidada kooli riigikaitseõpetaja maailmameister A. Liiviku teeneks. Laskespordi kõrgest tasemest kõnelevad selgesti üksikute õpilaste tagajärjed, mis sageli on olnud kõrvaks konkurentsiks isegi maleva vanematele „tuusadele“. Parimate laskuritena on esile kerkinud Aavo Haasma, Peeter Laube ja Leonid Prees, kes on nii maleva kui ka üleriigilistel laskevõistlustel saavutanud silmapaistvaid kohti. Möödunud suvel K. L. üleriigilistel noorte laskevõistlustel tuli A. Haasma 5. kohale 277 silmaga ja L. Prees 9. kohale 270 silmaga.

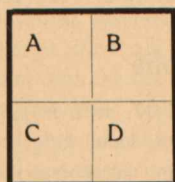
Kaastööde auhindamine

„Ajatarile“ tehtud parimate kaastööde eest möödunud õppeaastal määrati auhinnad Lastevanemate Ko-

miteelt saadud toetusest järgmiselt: 1) Hilja Kosk (V pg.) — kr. 4, 2) Helene Vainula (III pg.) — kr. 3, 3) Mihkel Roosaare (I g.) — kr. 3, 4) Aime Luht (II g.) — kr. 3, 5) Selma Kiviloo (III kb.) — kr. 2.

ROBERT VOLK

Arvud kastidesse

$$\begin{aligned}
 A \times B &= C \\
 A \times C &= D \\
 B \times C &= D + C \\
 B \times B &= C + B \\
 A \times A &= C - A \\
 A + B + C + D &= 55
 \end{aligned}$$

Leida võrrandite abil ruutudesse sobivad arvud. Null iseseisva numbrina ei esine.

Ristread arvudes

	:	5	×	15	+	6	=	66	
	×		-	5	:		=		
+	22	+	27	-		-	24	=	
	-	13	×		-	9	=	41	
66						41		187	

Igasse ruutu asetada arv. Null iseseisva numbrina ei esine. Esimese horisontaalrea summa võrdub esimese vertikaalrea summaga, teise vertikaalrea summa teise horisontaalrea summaga, kolmas kolmandaga jne.

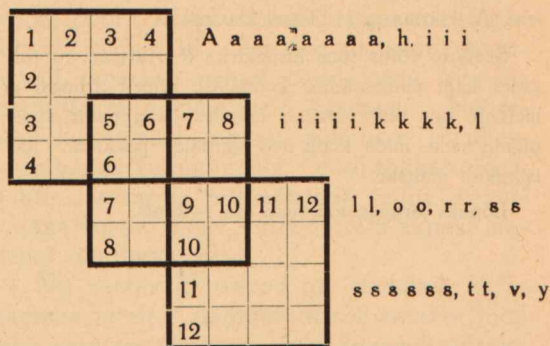
Sõnavõrrand

$$(1+lo) + (2+u) + (3+nep) + (4+vim) + (5+rs) + (6+la) + (7+rik) = \text{Feodor Dostojevski teos.}$$

Igas klambris asuv number tähistab silpi, mis on osa teose pealkirjast. Et silpi leida, selleks on silbile juure lisatud mingi täht või tähed või silp, mis koos silbiga moodustavad sõna.

(1+lo) = linn Hollandis; (2+u) = mehe õde; (3+nep) = põllutaim; (4+vim) = arstim; (5+rs) = planeet; (6+la) = prantsuse kirjanik; (7+rik) = eestipärane mehe nimi.

Maagiline astmik

Antud tähed asetada ruutudesse nii, et sama numbriga märgitud põik- ja püstridades saame ühesugused 4-tähelised sõnad.

I kast: 1) Põhk. 2) Eesti kunstnik. 3) Kasutatakse potitööstuses. 4) Inimene, persoon.

II kast: 5) Tulemus, kus kumbki pool ei saavuta ülekaalu. 6) Eesti raudtee lõppjaam. 7) Sukatööstus Tallinnas. 8) On igal raamatul.

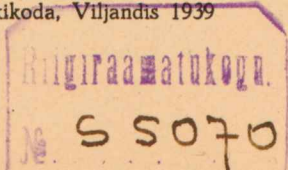
III kast: 9) Laudadest valmistatud esemete paniipaik. 10) Maa Araabias. 11) Toor- või haljassööda säilituskoht. 12) Inglise kaalu süsteem kulla ja hõbeda tarvis.

Tänase kaanepildi autor on Aksel Pärkma.

„Ajatar“ ilmub kaks korda aastas. Üksiknumber — 25 senti.

Mihkel Roosaare — tegevtoimetaja; Anita Lendre — laekur; Robert Volk — kirjatoimetaja; T. Kaljo — ajakirja vanem (vastutav toimetaja).

VÄLJAANDJA: PAIDE GÜMNAASIUMI, PROGÜMNAASIUMI JA KAUBANDUSKESK-
KOOLI KEELE- JA KIRJANDUSRING, PAIDE, POSTI TÄN. 12.

S. 5070